

Een nieuw leven

Een nieuw leven

GEDACHTEN OVER CHRISTELIJKE ETHIEK

DR. KEES KLEINGELD

Buijten & Schipperheijn *Motief* – Amsterdam

© 2019 Dr. C.P. Kleingeld

ISBN 978-94-6369-065-2

Omslagontwerp: Theresia Koelewijn

Behoudens uitzonderingen krachtens de Auteurswet van 1912 mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Inhoud

1	Hoe zullen wij als christen leven?	7
2	Een eigen stijl	10
3	Hoe is het gekomen?	15
4	Oud en nieuw verbond	22
5	Een nieuw leven	26
6	Het doel van de wet	33
7	Wie is de mens?	40
8	Leven door de Geest	48
9	(Christelijke) deugden	55
10	Een koninklijk priesterschap	64
11	Verantwoordelijkheid	68
12	Ons geweten	73
13	Genade, barmhartigheid, zorg	81
14	Geen nieuwtestamentische wet	87
15	Waar blijft het Oude Testament?	109
16	Leven in de wereld	115
17	Menselijk leven	121
18	De overheid	135
19	De maatschappij	143
20	De lat te hoog?	150
21	Literatuur en bronnen	157

Hoofdstuk 1

Hoe zullen wij als christen leven?

Ik ben christen. Jij waarschijnlijk ook, als je dit boekje leest.

Ben ik een goede christen?

Wat betekent 'christen' en wat betekent 'goed'? Ik wil niet uitgebreid stilstaan bij wat het betekent christen te zijn. Maar wel dit. Als christen belijden jij en ik dat Christus voor onze zonden gestorven is en dat Hij is opgestaan uit de dood. Wij belijden ook dat wij met Christus zijn gestorven en opgestaan (Rom. 6). Opgestaan. Dat betekent een nieuw leven. Leven als christen, goed leven. Dat woord 'goed' brengt ons in de sfeer van goed en fout, van moraal of ethiek, christelijke ethiek.

Is dat de sfeer van: je moet... je mag niet...? Welnee, christelijke ethiek is niet een regel, een norm om dankbaar te leven, maar een spiegel waarin je als gelovige kunt zien hoe je als een goede boom groeit en hoe je vrucht draagt.

In dit boekje wil ik het hebben over die christelijke ethiek, dat leven als een goed christen. Maar eerst wil ik stilstaan bij wat het is om christen te zijn. Immers, als je niet weet wat christen-zijn inhoudt, kan je moeilijk praten over hoe een christen leeft of moet leven. Heel het leven van de christen, en dus ook zijn handelen, wordt bepaald door de opstanding van Christus uit de doden. In die opstanding wordt de schepping (in beginsel) hersteld en daagt het Koninkrijk Gods. De vraag wat ik moet doen is dan ook onlosmakelijk verbonden met die, wat God voor mij heeft gedaan.

Niet gemakkelijk

Ik geloof in Christus Jezus, in de vergeving van zonden, in de rechtvaardiging door zijn bloed. Maar hoe geef ik nu op christelijke wijze vorm aan mijn leven in de context van de eenentwintigste eeuw? Antwoorden op deze vraag verwijzen al gauw naar de tien geboden, of naar allerlei losse voorschriften uit het Oude en soms het Nieuwe Testament. Dat klinkt alsof je uit de Bijbel een set normen of regels zou kunnen afleiden waarvan geldt: 'Houd regel A1 tot en met regel K24 en je leeft volgens Gods wil.' Werkt het zo?

De Bijbel laat in allerlei geschiedenissen zien hoe God wil dat zijn schepselen hun leven inrichten. Een leven dat de moeite waard is. En zo zijn er ook geschiedenissen die laten zien wat er gebeurt als je Gods richting niet volgt. De geschiedenis geeft dus een bepaalde norm weer. Daarmee heb ik niet de hele Schrift getypeerd, ik weet het. Door de Bijbel heen leer je hoe God is, wat Hij van je verwacht en wat je wel en niet voor Hem verantwoord kunt. De Bijbel wijst je de juiste richting, doordat je daaruit God en zijn liefde leert kennen. Ook ontdek je wat Hij haat. Het is echter niet zo dat je in elk concreet geval een tekst paraat hebt die je exact voorschrijft hoe je handelwijze moet zijn. De Schrift biedt dus geen kant-en-klare oplossingen, alsof je weg door het leven een breipatroon zou zijn: steken tellen en het komt in orde. Je houdt een eigen verantwoordelijkheid.

Door zijn dood en opstanding heeft Christus ons bevrijd opdat wij in vrijheid zouden leven (Gal. 5:1). We kunnen nu niet meer terug naar de situatie die Paulus soms slavernij en soms onmondigheid noemt (Gal. 5). Naar regels als 'raak niet en smaak niet en roer niet aan' (Kol. 2:21). Daarmee zouden wij namelijk ontkennen wat Christus voor ons gedaan heeft, en als bevrijde kinderen toch weer dat slavenjuk opnemen.

Hoe geef ik dan mijn christelijk leven vorm en gestalte in de context van de 21^e eeuw? Antwoorden op deze vragen verwijzen al gauw naar de tien geboden.

Ik heb vroeger vaak de tien geboden horen langskomen in de kerkdienst. Jij misschien ook wel. *Ik ben de HEER, je God, die je uit Egypte, uit de slavernij heeft bevrijd.* Zijn die dan toch een grondwet voor ons als christen? Maar ik ben helemaal niet uit Egypte gehaald. Ik ben daar nooit geweest en mijn voorouders ook niet. En Paulus schrijft: *Opdat je waarlijk vrij zou zijn, heeft Christus je vrij gemaakt.* Wat moet ik dan met die eeuwige dreun *gij zult niet – , gij zult niet – ?*

Ik denk: zo dus niet. Maar nogmaals: hoe dan wel?

Anders gezegd: hoe zullen wij als christen leven? Bij deze vraag wil ik in de loop van dit boekje stilstaan. Ik hoop dan ook dat dit boekje behulpzaam kan zijn voor mensen die, net als ik, worden geconfronteerd met morele problemen maar daarvoor bij de gangbare, laat ik zeggen orthodox-christelijke ethiek, niet altijd voldoende terecht kunnen.

Hoofdstuk 2

Een eigen stijl

Vroeger waren christenen voor de buitenwereld herkenbaar. Ik zeg niet dat het in die ‘goeie ouwe tijd’ beter was. Het was wel anders. De beeldvorming dat een christen niets mag, stamt uit deze periode.

Na de reformatie in de zestiende eeuw heeft zich gaandeweg een protestantse levensstijl ontwikkeld, onderscheiden van de rooms-katholieke. Later, in de zeventiende en achttiende eeuw is die levensstijl verder ontwikkeld in puriteinse zin. Was het misschien gemakkelijker, te leven met strikte voorschriften? Het aantal geboden en verboden nam in elk geval toe, maar de basis, het leven als in Christus geheiligd, raakte buiten beeld.

Inmiddels is een christelijke levensstijl bij zeer veel christenen niet of nauwelijks meer herkenbaar. Hebben wij, met het overboord werpen van vele voorschriften van vroeger, wellicht met het badwater het kind weggegooid?

Dat er verzet is ontstaan tegen al die geboden en gebodjes, wet op wet en regel op regel, is begrijpelijk en terecht. ‘Dit nooit weer.’ Maar — wat dan wél? Is het nog zichtbaar dat we ‘in Christus geheiligd’ zijn? Kunnen wij ons gedrag als christen verantwoorden tegenover God en mensen? Waarom doe je zus, waarom doe je zo? Op die vraag staan we met een mond vol tanden. Als we wél met antwoorden komen, blijken die nogal uiteen te lopen. Abortus is moord en euthanasie mag niet. Maar dat is wel erg gemakkelijk. Je staat niet wekelijks voor de beslissing of je een abortus laat uitvoeren.

Met het afwijzen van abortus of euthanasie beroep je je waarschijnlijk zonder meer op het zesde gebod: *Gij zult niet doden*. Dat is kort maar krachtig. En ver van je bed.

Veel dichterbij is, dat je opgroeiende kinderen week in week uit vrijdag- of zaterdagavond naar de kroeg gaan en dan een geweldige hoeveelheid bier drinken. Diep in de nacht, eerder 's morgens vroeg, komen zij thuis. Je vindt dat, terecht, niet goed. Maar welk argument heb je?

De knopen in de discussie rond samenwonen zijn welhaast onontwaarbaar. Leven en leer lopen aardig uit de pas. Ik wil de discussie niet overdoen en ook niet even een stevige uitspraak doen, ik signaleer alleen.

Daar komt bij, dat wij op al die verschillen-in-levenswijze niet aanspreekbaar zijn. De zondige mens van de wereld plaatst zijn eigen autonome ik in het centrum. Wij daarentegen zeggen: 'Ik kan het voor mijzelf verantwoorden naar God.' Doen wij daarmee niet precies hetzelfde? Plaatsen we daarmee immers niet onszélf voorop, in plaats van God?

Terug naar een gemeenschappelijke klederdracht om onze herkenbaarheid als christen te vergroten, lijkt mij niet de oplossing. De vraag blijft echter: wat betekent een nieuw leven in Christus voor ons dagelijks leven?

Een nieuw leven

De apostel Paulus schrijft in verscheidene van zijn brieven over 'vroeger' en 'nu'. Hij schrijft aan mensen die vroeger gebonden waren door hun heidense levensovertuiging. 'Vroeger waren jullie dood. Nu leven jullie' (Ef. 2:5). Dit 'vroeger' geldt niet zonder meer voor ons allemaal. De meesten van ons zijn niet van buiten de kerk tot geloof gekomen. Maar wel geldt voor ons dat wij dat leven in Christus hebben.

Dit leven wordt niet gekenmerkt door 'je mag dit niet en je mag dat niet'. Het is zo jammer dat gesprekken of discussies vaak al meteen worden ingezet met 'Jezus wil niet dat...', of 'Als christen mag je niet...'. Het leven met Christus is een leven in vrijheid. Christelijke vrijheid. Misschien frons je je wenkbrauwen, maar dit is een puur Bijbelse uitspraak.

Wie bij Christus hoort, is gefocust op Hem en wil graag achter Hem aan, Hem volgen. Dan gaat het dus niet over 'moeten', maar over 'mogen' en zelfs 'graag willen'. Je mag in de vrijheid van Christus leven, een nieuw leven dat op Hem gericht is. Je wilt niets anders dan wat Christus wil. Dat voelt als eindelijk echt leven, en dat wil je ook.

Het voorgaande kan bedenkingen oproepen. Wil ik echt niets anders dan wat Jezus wil? Ik ben toch geen zondeloos mens? Maar we moeten de zaken helder houden. Christus heeft ons een nieuw leven gegeven, ons op de weg van het leven gezet, met het oog gericht op God. Op die weg struikelen wij dagelijks in veel dingen. Die werkelijkheid ontken ik beslist niet. De zonde roert zich. Het oude avondmaalsformulier spreekt over 'zonde en zwakheid die tegen onze wil (!) in ons is overgebleven'. Dat is goed gezegd. Dat moeten wij serieus nemen. De negentiende-eeuwse filosoof Friedrich Nietzsche schreef al: 'Ik zou best christen en verlost willen zijn, als de christenen er maar wat verlost uitzagen.' Daar gaat het om. Serieus nemen wat Paulus schrijft over de nieuwe mens en daarnaar leven. Dan leef je (helaas) niet zondeloos. Maar als je zondigt, ga je naar Christus: 'Heer, vergeef!' En Hij vergeeft. Hij hijst ons overeind op de weg waarop wij struikelden, maar het blijft dezelfde weg, waarop Hij ons heeft gezet, waarop wij willen lopen omdat Hij dat verlangen in ons heeft gewerkt. De weg ten leven die wij mogen (!) lopen, omdat Hij door zijn dood en opstanding die weg voor ons heeft gebaand.

Ik zou zo graag willen dat dit bij ons meer op de voorgrond stond. Niet 'wij moeten', maar 'wij mogen'. Christen-zijn is geen beperking in je mens-zijn. Eerder het tegenovergestelde: zónder Christus ben je juist gevangen, zit je vast. In Christus ben je pas een echt, vrij mens. Hij heeft ons vrijgemaakt. Dan wil je toch vrij leven!

Uitgangspunt

Om goed na te kunnen denken over een leven als christen, zoek ik een basis om van uit te kunnen gaan. Ik gaf al aan dat wij eerst moeten weten wie de mens is, voor wij kunnen nadenken over hoe hij goed kan handelen. De vraag 'wie ben ik?' gaat dus vooraf aan de vraag 'wat moet ik doen?'.

De eerste vraag brengt mij op de schepping. God heeft de mens immers gemaakt. Het brengt mij ook op de zondeval en wat daarna gebeurde. God liet het er immers niet bij zitten. Hij werkte aan herstel. Dat is de geschiedenis in de Bijbel.

Het herstel kwam door het verlossende werk van Christus. Het antwoord op de tweede vraag volgt dan ook uit het resultaat van dat werk.

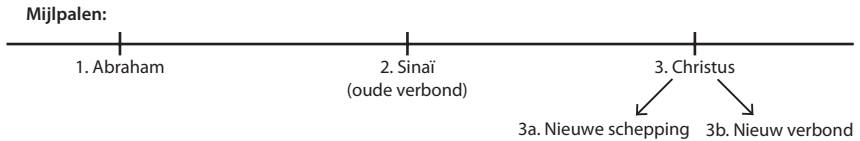
Ik zal daarom aandacht besteden aan het verhaal van Gods schepping en de zondeval en vervolgens aan Gods bezig-zijn met het herstel van de door de mens verwoeste schepping. Op de weg naar herstel vinden wij drie belangrijke mijlpalen. Ik noem ze Abraham, Sinai, Christus.

Bij dat herstel spelen twee begrippen een rol: een nieuwe schepping en een nieuw verbond. Beide begrippen benaderen hetzelfde onderwerp vanuit een verschillend gezichtspunt. De nieuwe schepping vormt een basis voor het zoeken naar een antwoord op de vraag wie ik ben. Het nieuwe verbond leert mij in welke verhouding ik tot God sta. Die positie is bepalend voor wat er van mij wordt verwacht.

Ik heb dit in een schema samengevat:

A. *Schepping en zondeval*

B. God laat het er niet bij zitten:
de weg naar verlossing

De punten A en B1-B3 zal ik in het volgende hoofdstuk kort behandelen. De punten B3a en B3b komen daarna breder aan de orde, want daarmee kom ik uit bij de ethiek. Niet als losstaand onderwerp maar als onderdeel van het menselijk bestaan.